

Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu

_____ Projekt bol zameraný na zmapovanie súčasného stavu kultúrnej infraštruktúry, vytvorenie plánu rozvoja kultúry v Žilinskom kraji, vytýčenie nových vzťahov medzi vládou, regionálnymi a miestnymi samosprávami a umeleckým sektorom. Dôraz kládol najmä na systémové zmeny kultúrnej politiky s dlhodobou víziou v Žilinskom kraji.

_____ Projekt bol realizovaný od októbra 2004 do decembra 2007 v troch navzájom prepojených fázach (výskumnej, metodologickej a implementačnej) smerujúcich k vytvoreniu nového modelu regionálnej kultúrnej politiky.

_____ Hlavným zámerom projektu bolo iniciovanie komplexného procesu, ktorý sa týka vybudovania a implementácie princípov kultúrnych stratégií s cieľom dosiahnuť rozmanitosť, kvalitu a dostupnosť kultúrnych aktivít pre obyvateľov Žilinského kraja. Zároveň môže projekt slúžiť ako pilotný projekt pre ostatné kraje Slovenska.

_____ Počas svojej realizácie projekt oslovil regionálne a miestne organizácie Žilinského kraja, ktoré spoločne analyzovali, podstupovali a iniciovali implementáciu procesov zahŕňajúcich rozvinutie regionálnej/miestnej kultúrnej politiky, v partnerstve s kultúrnymi inštitúciami, slovenskými i zahraničnými expertmi a profesionálmi z regiónu.

_____ Kultúrnym organizáciám regiónu s rozličnými formami právnej subjektivity a zameraním bola poskytnutá možnosť vzájomnej spolupráce, ako aj spolupráce s orgánmi verejnej správy, v iniciovaní a v samotnom procese tvorby rozvoja koncepcie kultúrnej politiky.

_____ Projekt ponúkol i ďalšie aktivity najmä pre manažérov kultúrnych organizácií a predstaviteľov miestnej a regionálnej samosprávy:

_____ tréningy a semináre v oblasti manažmentu kultúry, spolupráce v rámci EÚ a iné

_____ workshopy, konferencie a semináre prinášajúce aktuálne témy v oblasti kultúrnej politiky

_____ študijnú cestu do Holandska

_____ grantový program pre podporu projektov spolupráce

Hlavní partneri projektu:

_____ European Cultural Foundation (ECF)
Jan van Goyenkade 5, NL-1075 HN Amsterdam
Tel.: +31 206760222, Fax: +31 2067522321
www.eurocult.org
Philipp Dietachmair, e-mail: pdietachmair@eurocult.org

_____ Nadácia - Centrum súčasného umenia (N - CSU)
Kozia 11, 811 03 Bratislava
Tel/Fax: +421 2 54413316
www.ncsu.sk
Viera Michalicová, e-mail: viera@ncsu.sk
Kristína Paulenová, e-mail: kristina@ncsu.sk

Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu

Prípadová štúdia

Viera Michalicová, Kristína Paulenová

Predslov: Philipp Dietachmair – Epilóg: Cas Smithuijsen

Editorky: Esther Banev & Hanneloes Weeda

Kultúrna politika **A * Žilina**
Amsterdam

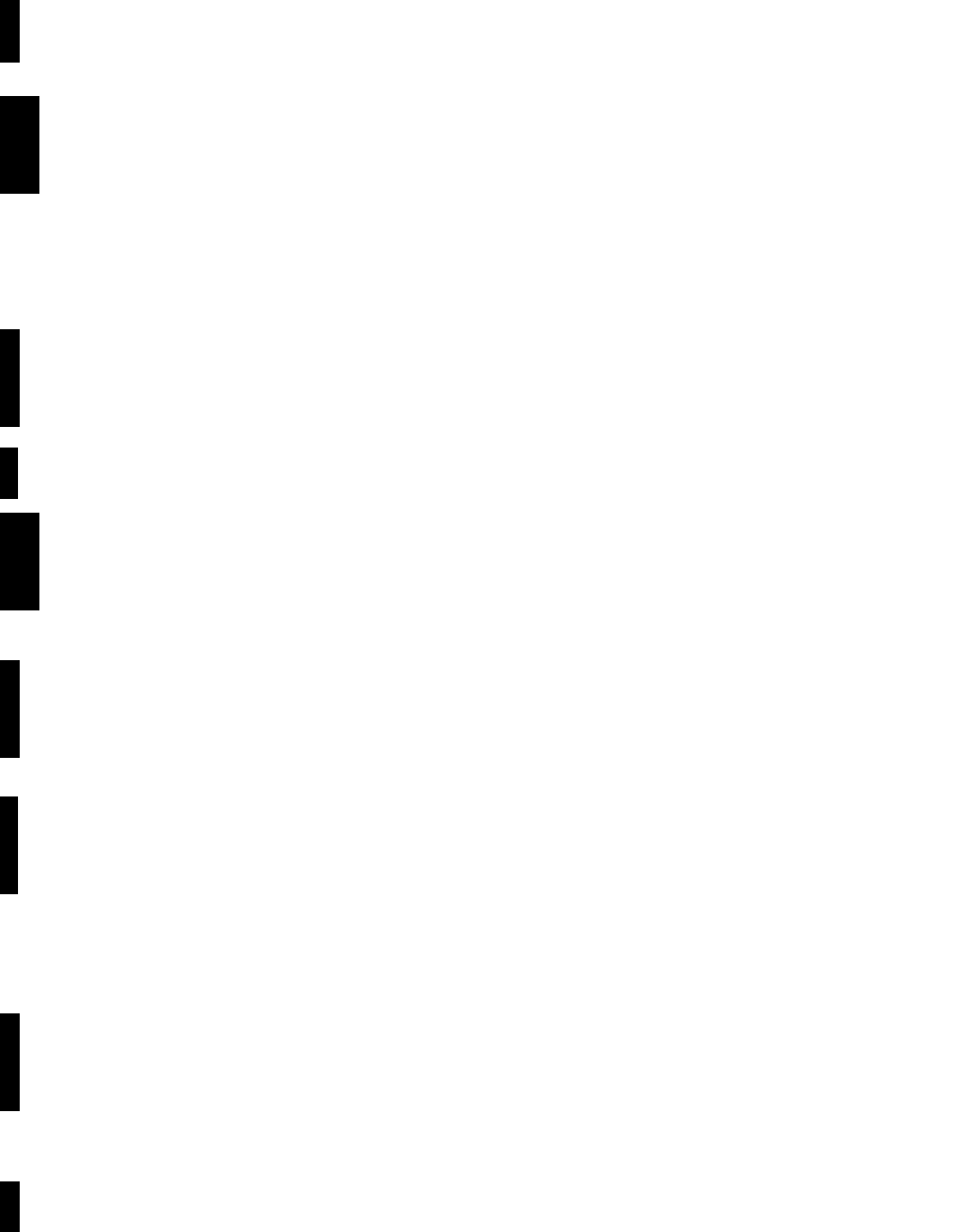
Obsah

Predslov	7
0. Úvod	11
0.1 Žilinský kraj	11
0.2 Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu – projekt a jeho zámer	11
0.3 Fázy projektu	12
0.4 Výstupy projektu	12
0.5 Tím projektu	13
1. Implementácia projektu	15
1.1 Príprava	15
1.2 Výskum	16
1.2.1 Štruktúrované rozhovory	18
1.2.2 SWOT analýzy	19
1.2.3 Prieskum publika	20
1.3 Participácia	22
1.4 Vzdelávanie	25
1.4.1 Tréningy	25
1.4.2 Semináre	28
1.4.3 Konferencia	29
1.4.4 Študijná cesta	31
1.5 Spolupráca	34
1.6 Evaluácia	34
2. Dokument kultúrnej politiky	36
2.1 Príprava	36
2.2 Strategický dokument	37
3. Výsledky projektu	41
3.1 Prezentácia výstupov projektu	41
Epilóg & Záver: Pohľad späť z Amsterdamu na Žilinu	
Cas Smithuijsen, Boekman Foundation, Amsterdam	44

Príloha

DVD „Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu“ obsahuje:

1. Dokument „Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry – Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji“
2. Dokument „Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu: Prípadová štúdia“
3. Filmový dokument: „Inovatívne kultúrne projekty v Žilinskom regióne“
4. Podrobné výstupy výskumu realizované v rámci projektu Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu
5. Výber z najzaujímavejších príspevkov konferencie „Kultúrna politika a regióny Slovenska“, 24 – 25. októbra 2006, Žilina
6. Výber z najzaujímavejších príspevkov konferencie „Regionálna kultúrna politika – podnety a prístupy k jej tvorbe“, 25. októbra 2007, Žilina
7. Výber textov z výskumnej časti projektu
8. Bibliografia
9. Zoznam kontaktov a web stránok

Predslov

_____ Na jar 2003 sa na European Cultural Foundation (ECF)¹ obrátilo niekoľko predstaviteľov „nastupujúcej generácie“ umeleckých manažérov zo Slovenska s cieľom dozvedieť sa niečo viac o práci nadácie v oblasti tvorby lokálnej kultúrnej politiky v transformujúcej sa východnej Európe. Keďže boli značne zaneprázdnení zakladaním kultúrneho centra Stanica v Žiline² a prácou v Nadácii – Centrum súčasného umenia v Bratislave³, zo začiatku nič nenasvedčovalo tomu, že títo nastupujúci zástancovia nezávislej a alternatívnej umeleckej tvorby sa pustia do zdĺhavej a často únavnej úlohy reformy kultúrnej politiky vo svojej krajine. Pokračujúca účasť na rozvoji inovatívnych, nových foriem kultúrnej ponuky v slovenských podmienkach ich však postavila pred problém, ktorý sa ECF už niekoľko rokov snažila riešiť prostredníctvom svojho programu pre juhovýchodnú Európu Policies for Culture⁴. Zatiaľ čo novovznikajúce umelecké iniciatívy a mimovládne neziskové organizácie sa úspešne rozvíjali a priťahovali nové mladé publikum (rovnako ako aj partnerov zo zahraničia a donorov), verejná správa týmto nastupujúcim kultúrnym aktérom a aktivistom neposkytovala veľa priestoru. Tento problém sa týkal aj kultúrnych inštitúcií financovaných z verejných zdrojov, ktoré aj naďalej čerpali väčšinu dostupných finančných prostriedkov, pričom noví aktéri nastupujúci na nezávislú scénu pre stále sa znižujúci rozpočet na kultúru často ani neexistovali. Nadviazanie otvoreného dialógu o týchto otázkach medzi všetkými zainteresovanými stranami sa stalo nevyhnutnosťou. Ak by sa podarilo naviazať a udržiavať dialóg medzi všetkými zainteresovanými stranami, t.j. politikmi, odborníkmi a občanmi, určite by sa tým zabezpečili lepšie pracovné podmienky pre nezávislú kultúrnu scénu. Verejné inštitúcie (a verejná správa) by zas profitovali z čerstvej umeleckej energie, organizačných schopností a kontaktov v rámci celej Európy, ktoré by do tohto dialógu priniesli mladí kultúrni aktivisti vo svojich mestách a regiónoch. Projekty podporené v rámci programu Policies for Culture nepochybne prispeli k oficiálnemu prijatiu novej koncepcie lokálnej kultúrnej politiky, ktorá zhrnula spoločné nápady, potreby a vízie všetkých zainteresovaných aktérov (mestá, samosprávne kraje, regióny).

_____ www.eurocult.org

_____ www.stanica.sk

_____ www.ncsu.sk

_____ www.policiesforculture.org

_____ Žilinská iniciatíva, ktorej sa venuje táto prípadová štúdia, mala presne také isté plány, ale v mierne odlišnom prostredí. Zapojenie sa do procesu tvorby lokálnej kultúrnej politiky na Slovensku bolo pre European Cultural Foundation niečím úplne novým, a to z viacerých hľadísk:

_____ Išlo o prvý dlhodobý projekt tvorby lokálnej kultúrnej politiky, do ktorého sa European Cultural Foundation zapojila mimo územia juhovýchodnej Európy, navyše v transformujúcej sa krajine, ktorá v čase spustenia projektu práve vstupovala do Európskej únie. Táto skutočnosť mala obrovský vplyv na celkový rozvoj regiónu. V počiatočnej fáze projektu v roku 2004 boli mnohé oblasti žilinského regiónu ešte vždy považované za tak trochu odľahlé a prevažne vidiecke oblasti mimo centra ekonomického rozmachu, ktorý sa sústreďoval okolo hlavného mesta Bratislavy. Následné veľké zahraničné investície v okolí Žiliny a hospodársky pokrok v ostatných častiach regiónu poskytli projektu čoraz dynamickejšie pozadie, ktoré podporilo snahu o zmenu aj v oblasti kultúry. Kultúrne a prírodné pamiatky, nachádzajúce sa v žilinskom regióne, viedli k myšlienke rozvoja kultúrneho turizmu. Takéto plány však vyžadovali vypracovanie jednotného strategického prístupu a reforiem existujúcej regionálnej politiky, predovšetkým v oblasti kultúry. V tomto ohľade projekt profitoval z prvého roku členstva Slovenska v Európskej únii. Slovensko si za dlhé roky prístupových rokovaní a prípravy na členstvo vytvorilo priaznivé prostredie na zmenu a zavedenie moderných foriem verejnej správy, a to aj v oblasti kultúry.

_____ Transformačné procesy iniciované miestnymi partnermi projektu v Žiline a Bratislave boli do veľkej miery umožnené novinkou v organizačnej štruktúre projektu. European Cultural Foundation totižto prvýkrát vo svojej histórii realizovala projekt zameraných na tvorbu lokálnej kultúrnej politiky vo viacročnom partnerstve s verejnou inštitúciou, konkrétne s vládnym programom financovania. Podpora z Programu Social Transformation (MATRA) Ministerstva zahraničných vecí Holandska nebola dôležitá iba z finančného hľadiska. Pokiaľ ide o jej obsahové zameranie na transformačný proces v postkomunistických krajinách a jej vládny status, poskytla žilinskej iniciatíve dôležitú „zahraničnopolitickú“ podporu ďalšej členskej krajiny EÚ.

_____ „Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu“ bol vôbec prvý projekt na Slovensku, ktorý sa pokúsil zapojiť všetky zainteresované subjekty samosprávneho kraja do participačného procesu tvorby a prijatia úplne nového rámca kultúrnej politiky. Na začiatku nebolo vôbec jasné, či

sa iniciatíve podarí splniť jej základný cieľ, ktorým bolo spoločné spracovanie novej vízie rozvoja kultúry a jej spravovania v regiónoch a oficiálne prijatie reformne zameranej koncepcie regionálnym parlamentom. Projekt totiž nerátal s dokumentom zostaveným profesionálnymi politikmi, ktorý by v najhoršom prípade skončil zapadnutý prachom v zásuvke verejnej správy. Jeho cieľom skôr bolo vytvoriť lokálnu pracovnú skupinu pozostávajúcu zo zástupcov najvýznamnejších kultúrnych organizácií v regióne (financovaných z verejných zdrojov, ako aj nezávislých/súkromných) a predstaviteľov miestnej samosprávy zodpovedných za kultúru (Žilinský samosprávny kraj a obce), ktorá by spoločne prediskutovala priority novej koncepcie a následne vypracovala jej jednotlivé kapitoly. V meniacej sa realite strednej a východnej Európy, kde jednotlivé odborné roviny ešte nie sú zvyknuté spolupracovať, bol práve tento cieľ najdôležitejšou výzvou. Prvým krokom, ako tento problém úspešne zvládnuť, bolo opätovné nadviazanie osobných kontaktov medzi kultúrnymi manažérmi najvýznamnejších kultúrnych organizácií v regióne. Z pracovných stretnutí (workshopov) organizovaných v rámci projektu, na ktorých mali možnosť porozprávať sa so svojimi kolegami, sa v priebehu rokov vyvinula silná platforma odborníkov. Táto platforma počas trvania projektu viac ako raz prežila politické búrky a zmeny vo verejnej správe (napr. po voľbách do miestnej samosprávy) a zabezpečila pokračujúce smerovanie projektu k jeho hlavnému cieľu.

_____ Tridsiateho októbra 2007 Zastupiteľstvo Úradu Žilinského samosprávneho kraja nadpolovičnou väčšinou hlasov schválilo koncepciu kultúrnej politiky, na príprave ktorej lokálna pracovná skupina pracovala takmer dva roky. Schválený 160-stranový dokument teraz poskytuje právne záväzný základ pre všetky budúce kroky pri rozvoji kultúry v regióne a navrhuje niekoľko priekopníckych reforiem (napr. vytvorenie Rady pre kultúru, zavedenie programu nezávisle udeľovaných grantov atď.). Žilina je úplne prvý región na Slovensku, ktorý prijal stratégiu rozvoja kultúry vypracovanú a schválenú tak kultúrnym sektorom, ako aj politikmi. Týmto krokom sa podarilo splniť základný cieľ projektu. Jeho najdôležitejším dedičstvom v regióne však pravdepodobne bude znovuzjednotenie a posilnenie odborníkov tvoriacich žilinský umelecký sektor a ich angažovanosť v lokálnej politike. Najväčšia zodpovednosť za náročnú implementáciu všetkých opatrení navrhovaných v prijatom dokumente bude spočívať na pleciah kultúrnych manažérov a odborníkov žijúcich a pracujúcich v regióne. Prijatie koncepcie kultúrnej politiky sektoru poskytuje významnú technickú podporu pre ich prácu. Nakoniec je to však samotný kultúrny sektor, ktorý musí v úzkej spolupráci s predstaviteľmi miestnej samosprávy priviesť vytýčené strategické

priority k životu. Úspešné opätovné nadviazanie komunikácie a pracovných väzieb medzi všetkými zainteresovanými lokálnymi aktérmi určite pomôže pri udržaní dosiahnutých výsledkov.

_____ Prijatie skutočne participatívne vypracovanej koncepcie lokálnej kultúrnej politiky pre žilinský región už pritiaхло značnú pozornosť na Slovensku, ale aj v mestách a regiónoch susedných krajín, ktoré čelia podobným problémom a výzvam. Táto prípadová štúdia chce oboznámiť všetky ostatné samosprávne kraje Slovenska, budúce projekty zamerané na rozvoj lokálnej kultúrnej politiky vo východnej Európe a európskych odborníkov s najdôležitejšími krokmi projektu, ktoré tento proces formovali.

Philipp Dietachmaier

Senior Programme Officer, European Cultural Foundation

Úvod

Žilinský kraj

_____ Dnešné Slovensko je multietnická krajina, ktorú tvoria geografické regióny (samosprávne kraje) vykazujúce významné ekonomické rozdiely. Žilinský kraj leží na severozápade Slovenska a pozostáva z piatich menších regiónov, z ktorých každý má vlastnú históriu, prírodné krásy a socioekonomické podmienky. Tento kraj zastáva strategickú pozíciu v súvislosti s nedávnym rozšírením Európskej únie, keďže leží na hranici medzi Poľskom a Českou republikou. Preto je Žilinský kraj prirodzeným „euroregiónom“ s významným kultúrnym potenciálom.

Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu – projekt a jeho zámer

_____ Projekt Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu odštartoval bezprostredne po vstupe Slovenska do Európskej únie (2004). Bol koncipovaný ako trojročný projekt, ktorý začal analýzou kultúrneho sektoru a existujúcich kultúrnych potenciálov v Žilinskom kraji (2004 – 2005). Táto fáza pokračovala tréningovým programom pre kľúčových miestnych kultúrnych aktérov a vypracovaním konkrétnej stratégie rozvoja kultúry (2006 – 2007). Finálnym výstupom bolo politické schválenie strategického dokumentu v rámci novej kultúrnej politiky pre Žilinský kraj (2007).

_____ Trojročný projekt bol spoločnou aktivitou Nadácie – Centrum súčasného umenia (Slovensko) a European Cultural Foundation v Amsterdam. Bol realizovaný v spolupráci s Odborom kultúry Žilinského samosprávneho kraja⁵, s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí Holandského kráľovstva (program MATRA).

_____ Projekt vychádzal zo skúsenosti programu Policies for Culture v juhovýchodnej Európe a zahŕňal spoluprácu s expertami na kultúrnu politiku a so školiteľmi z medzinárodnej siete tohto programu. Žilinský kraj bol však prvým príkladom, kde sa princíp občianskej participácie v rozvoji miestnej kultúrnej politiky testoval v kontexte rozšírenej Európskej únie.

_____ Hlavným zámerom projektu Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu bolo iniciovanie komplexného procesu, ktorý sa týka vybudovania a implementácie princípov strategického plánovania v procese tvorby kultúrnej politiky, ako aj možnosť poskytnúť obyvateľom Žilinského kraja rozmanitosť, kvalitu a dostupnosť kultúrnych aktivít.

Fázy projektu

_____ Trojročný projekt obsahoval tri fázy: výskum, metodológiu a implementáciu. V každej fáze projekt oslovoval všetky regionálne a lokálne (miestne) organizácie Žilinského kraja, ktoré spoločne analyzovali, iniciovali a implementovali procesy zahŕňajúce rozvinutie regionálnej, ale i miestnej kultúrnej politiky. Tieto kroky boli realizované v spolupráci so slovenskými a medzinárodnými expertami.

_____ Nový participatívny prístup, ktorým projekt smeroval k realizácii svojho zámeru, oslovil kultúrne organizácie regiónu s rozličnými formami právnej subjektivity a zameraním; poskytol možnosť spolupráce s orgánmi verejnej správy, ako aj účasť na príprave novej koncepcie kultúrnej politiky a jej následnej implementácii.

_____ Projekt taktiež ponúkol množstvo iných aktivít. Manažéri kultúrnych inštitúcií a decíznych zložiek na úrovni Žilinského kraja boli pozvaní na vzdelávací cyklus vo forme tréningov, workshopov, diskusií a konferencií, na študijnú cestu do Holandska a na regionálny grantový program na financovanie pilotných projektov. Tieto aktivity prispievali k tvorbe novej regionálnej stratégie rozvoja kultúry.

Výstupy projektu

_____ Projekt bol zameraný na zmeny v systéme tvorby kultúrnej politiky v Žilinskom kraji s nasledujúcimi hlavnými výstupmi:

_____ dokument konceptu kultúrnej politiky pre Žilinský samosprávny kraj;

_____ fungujúca kultúrna sieť najvyšších reprezentantov verejnej správy, organizácií a jednotlivcov (umelcov a profesionálov). Sieť poskytuje prístup k informáciám, spolupráci a participácii formou dialógu a aktivít;

██████████ dokument o kultúrnej politike rozvinutý v prípadovej štúdií.

_____ 30. októbra 2007 väčšina zástupcov všetkých politických strán, ktorí pôsobia v Zastupiteľstve Úradu Žilinského samosprávneho kraja na severozápade Slovenska, hlasovala v prospech novej stratégie kultúrneho rozvoja pre celý kraj. Nová dlhodobá stratégia bola prezentovaná v dokumente Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji: Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry a spustila reformu v realizácii kultúrnej politiky v Žilinskom kraji. Dokument v súčasnosti slúži ako referenčný bod pre podobné projekty rozvoja kultúry v ostatných siedmich samosprávnych krajoch Slovenska.

Tím projektu

_____ Tím projektu bol zložený z medzinárodných expertov na kultúrnu politiku, školiteľov, konzultantov v oblasti kultúry, programových manažérov a kultúrnych aktivistov.

Nadácia – Centrum súčasného umenia, Bratislava

Mgr. Viera Michalicová
Mgr. Kristína Paulenová

European Cultural Foundation, Amsterdam, Holandsko

Mag. Philipp Dietachmair M.A.
Mrs Hanneloes Weeda M.A.

Odbor kultúry Úradu ŽSK

Mgr. Angelika Fogášová
Mgr. Ing. Peter Ničik
PhDr. Janka Bírová
Mgr. Janka Valachová
Mgr. Sandra Kubániová

Stanica Žilina – Záriečie

Mgr. Marek Adamov

Experti:

Doc. Martin Šmatlák, Vysoká škola múzických umení, Bratislava

Prof. Július Gajdoš, Ústav umenia a dizajnu, Západočeská univerzita, Plzeň, Česká republika

Mgr. Balázs Sátor, The Civil Society Development Foundation, Budapešť, Maďarsko

Mgr. Michaela Chalupová, Národný Trust, Bratislava

Ing. Peter Tábořský, Národný Trust, Bratislava

Mgr. Mária Rišková, 13 kubikov, občianske združenie, Bratislava

Mgr. Martina Bausová, sociologička, Praha, Česká republika

Peter M. Schreiber, konzultant, Holandsko

Dr. Cas Smithuijsen, Boekman Foundation, Holandsko

Prof. Dr. Giep Hagoort, University of Utrecht, Holandsko

Dr. Andrea Zlatar, University of Zagreb, Chorvátsko

Corina Suteu, Rumunsko

Implementácia projektu

Príprava

_____ Projekt začal rozdelením jednotlivých oblastí umenia tímom expertov, tak aby boli pokryté všetky druhy umenia, tradičné a súčasné živé umenie, hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo. Súčasťou tímu bola i sociologička, nakoľko príprava koncepcie vyžadovala obsiahlu výskumnú fázu projektu a jej následné spracovanie.

_____ V rámci svojej prípravy si členovia výskumného expertného tímu vypracovali prehľad kultúrnych politík v európskych krajinách, so zameraním na svoju oblasť záujmu. Vo výbere krajín uplatňovali kritérium „podobnosti systémov“ a tiež brali do úvahy možnosti implementácie niektorých použitých nástrojov kultúrnej politiky v iných krajinách. Experti taktiež vypracovali štúdiu sociokultúrneho potenciálu žilinského regiónu (demografický vývoj regiónu a etnickú štruktúru, religiozitu, ekonomický potenciál, nezamestnanosť a vzdelanostnú štruktúru obyvateľov regiónu).

_____ Príspevky holandských expertov slúžili ako podklad pre aktivity realizované v rámci projektu, najmä v rámci jeho metodologickej časti:

_____ Prehľadom tréningových potrieb v krajinách východnej Európy vypracovanej na základe dlhoročnej skúsenosti počas práce v tejto oblasti (najmä definovanie potrieb zručností a znalostí).

_____ Analýza procesu tvorby holandského modelu kultúrnej politiky (zameraná na aktérov procesu, pozitíva a negatíva modelu).

_____ Expertný tím analyzoval jednotlivé modely kultúrnych politík a na základe štúdie Žilinského kraja si vytýčil možné smerovania pripravovanej koncepcie. Príslušné materiály sú prístupné na DVD, ktoré je prílohou prezentácie projektu, spolu s dokumentom stratégie a uvedenou prípadovou štúdiou.

Výskum

_____ Jedným z najväčších problémov, s ktorým sa stretol výskumný expertný tím, bolo zistenie absencie akýchkoľvek databáz kultúrnych organizácií (rôznej právnej formy), kultúrnych aktivít či lídrov – osobností v oblasti kultúry. Preto stanoveniu jednotlivých krokov výskumu predchádzalo zadefinovanie si prirodzených zón delenia kraja. Expertný tím sa rozhodol pre existujúce regionálne delenie, t.j. na 5 historicky fungujúcich celkov: Horné Považie, Turiec, Kysuce, Orava, Liptov. Už úvodná sociologická štúdia naznačila, že medzi regiónmi existujú nielen hlbšie ekonomické rozdiely, ale i rozdielny kultúrny rozvoj. Jedným z príkladov sú i neziskové mimovládne organizácie (MVO⁶), ktoré vznikajú ako nezávislé iniciatívy. Tie sú sústredené najmä na Hornom Považí a na Liptove, najmenej ich je na Kysuciach. Ďalším dôležitým faktom pre oblasť kultúry je i zistenie, že „živá kultúra“ je prevažne koncentrovaná v centrách regiónov (Žilina, Dolný Kubín, Čadca, Liptovský Mikuláš, Martin), čo neplatí pre objekty hmotného kultúrneho dedičstva.

„Kultúrne dianie, kultúrne aktivity, kultúrni ľudia, kultúrne dedičstvo, kultúrna krajina to všetko je potenciál, o ktorom sme sa počas realizácie projektu presvedčili, že tu existuje a je možné ho využívať pre ďalšie fungovanie a rozvoj kultúry v žilinskom regióne. Určite je tu potenciál pre vznik nových mimovládnych a dobrovoľníckych organizácií, ktoré by sa napríklad mohli venovať problematike ochrany a aktívnej prezentácie historického prostredia a kultúrnych pamiatok žilinského regiónu. Momentálne ich je veľmi málo...“ (M. Chalupová, výkonná riaditeľka, Národný Trust, Bratislava)

_____ Projektový tím použil rôzne zdroje, aby vypracoval databázu existujúcich kultúrnych organizácií, aktivít a lídrov. Uvedená databáza bola kľúčovou pre ďalšie postupy projektu a poskytovala potrebnú bázu pre uplatnenie princípu „zospoďu“.

_____ Na vytvorenie databázy boli použité nasledovné zdroje informácií a dát:

_____ Odbor kultúry Úradu ŽSK⁷: Databázy príspevkových organizácií ŽSK v oblasti kultúry

_____ MVO – mimovládna organizácia
_____ ŽSK – Žilinský samosprávny kraj, www.zask.sk

- ██████████ MK SR⁸: výber z príjemcov grantov
- ██████████ Zahranické kultúrne inštitúty a centrá: výber z príjemcov grantov
- ██████████ MV SR⁹: výber z príjemcov 2 % daňovej asignácie
- ██████████ Trust program: výber z príjemcov grantov
- ██████████ Osvetové strediská: kultúrne aktivity regiónov, zoznamy amatérskych umelcov
- ██████████ Samosprávy miest regiónov: zoznamy kultúrnych aktivít a organizácií v ich zriaďovateľskej pôsobnosti
- ██████████ Truc sphérique, Liptovská komunitná nadácia: databázy neziskových kultúrnych organizácií kraja
- ██████████ Folklórna únia Slovenska: databáza folklórnych skupín v regióne
- ██████████ Osobné linky

_____ Monitoring regiónu naznačil aj možné implementácie jednotlivých aktivít projektu slúžiacich na podporu spolupráce. Ako evidentná sa ukázala potreba viacerých cezhraničných aktivít jednotlivých regiónov, ako aj iniciovanie vzájomnej spolupráce na spoločných projektoch.

_____ Po vytvorení regionálnej kultúrnej databázy experti pripravili metodológiu výskumu a tiež identifikovali zámery celej výskumnej časti projektu, teda súbor dát, ktoré budú po následnom spracovaní poskytovať informácie o kultúrnom potenciáli jednotlivých oblastí – regiónov kraja. Ďalej expertný tím vypracoval a rozdelil výskumnú časť projektu do troch hlavných krokov/stupňov:

- ██████████ štruktúrované rozhovory
- ██████████ SWOT¹⁰ analýzy
- ██████████ prieskum publika

_____ MK SR – Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, www.culture.gov.sk

_____ MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, www.minv.sk

_____ SWOT – analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození

Štruktúrované rozhovory

_____ Pre zber údajov bol ako prvý použitý hĺbkový štruktúrovaný rozhovor. V rámci neho experti oslovili 47 respondentov zo 44 organizácií. Dotazník slúžil ako scenár, predloha rozhovoru. Výberový súbor – respondenti boli vybraní na základe 2 kritérií:

_____ organizácia, ktorá sa venuje kultúre
_____ pôsobí v Žilinskom kraji

_____ Tieto organizácie boli vybraté na základe predchádzajúcich pracovných alebo osobných skúseností s organizáciami ako typické (z hľadiska fungovania, zamerania, cieľových skupín, ale aj problémov, ktoré organizácie v Žilinskom regióne majú) organizácie venujúce sa kultúre. Vo vzorke je tak obsiahnuté široké spektrum rôznych typov kultúrnych organizácií: galérie, múzeá, tanečné súbory, divadlá, knižnice, ale aj mestské alebo obecné úrady, nadácie a občianske združenia, farské úrady, osvetové strediská, atď.

_____ Výber respondentov si robil každý z expertov pre svoju oblasť sám. Pri výbere bolo dôležité zachovať čo najväčšiu rozmanitosť:

_____ vo forme zriaďovateľa (štátne, príspevkové, súkromné, nezávislé)
_____ v hierarchii (národného, regionálneho, mestského, miestneho významu)
_____ v umeleckej profesionalite (profesionálne, amatérske)
_____ v pozíciách oslovených respondentov (manažéri, rozhodovatelia, odborní pracovníci, aktivisti)

_____ Vzhľadom na náročnosť dotazníka experti museli v niektorých prípadoch prispôbiť formulácie otázok a štruktúru dotazníka respondentovi. Odlišný prístup k jednotlivým respondentom mal vplyv na konzistentnosť odpovedí. Nie vždy sme dostali odpoveď presne na to, na čo sme sa pýtali. I tak však vznikol veľmi obsiahly materiál plný zaujímavých, cenných informácií. Ukázalo sa, že štruktúrované rozhovory často plnili úlohu odbornej konzultácie (niekedy trvali 4 – 5 hodín), čo čiastočne naznačovalo orientáciu plánovaných vzdelávacích aktivít.

_____ Dotazník (scenár rozhovoru) obsahoval 8 základných tematických okruhov:

- _____ Súčasný stav kultúrneho sektoru
- _____ Legislatívny/Regulatívny rámec (prostredie)
- _____ Súčasný stav strategického myslenia
- _____ Súčasný stav financovania
- _____ Profesionálne prístupy
- _____ Rozvoj publika
- _____ Možnosti ďalšieho vzdelávania
- _____ Partnerstvá

_____ Téma financovania obsahovala najviac podoblastí (všeobecné hodnotenie, formy podpory, diverzifikácia príjmov, podnikateľské aktivity). Financovanie kultúry je jedným z najzávažnejších problémov, preto expertný tím potreboval nazbierať čo najviac informácií a podkladov k následnému zhodnoteniu stavu.

SWOT analýzy

_____ Ďalšou formou mapovania regiónu popri štruktúrovaných rozhovoroch bola SWOT analýza, ktorú urobili jednotliví členovia expertného tímu na základe svojich skúseností z regiónu (rozhovorov, návštev kultúrnych podujatí, aktivít, organizácií, atď.) V SWOT analýze boli spracované nasledovné typy opýtaných subjektov podľa svojej zriaďovateľskej pôsobnosti:

- _____ organizačná jednotka celoštátnej inštitúcie v pôsobnosti MK SR (KPÚ¹¹ Žilina)
- _____ inštitúcie zriadené ŽSK
- _____ inštitúcie zriadené mestom (obcou)
- _____ občianske združenia a iné formy MVO s právnou subjektivitou
- _____ neformálne združenia a subjekty bez právnej subjektivity
- _____ orgány miestnej samosprávy
- _____ súkromné spoločnosti a zariadenia
- _____ jednotlivci (individuálni umelci)

_____ Z obsahového hľadiska boli zastúpené nasledovné druhy subjektov:

- _____ Pamiatkový úrad – organizačná zložka (1 subjekt)
- _____ MVO (5 subjektov) + súkromná spoločnosť (1 subjekt)
v oblasti kultúrneho dedičstva
- _____ divadelné súbory (7 subjektov)
- _____ folklórne súbory (3 subjekty)
- _____ múzeá, galérie, výtvarné aktivity (12 subjektov)
- _____ knižnice (1 subjekt)
- _____ samosprávy, miestne úrady (5 subjektov)
- _____ miestne kultúrne a osvetové strediská (3 subjekty)
- _____ cirkevný zbor (1 subjekt)
- _____ ostatné MVO, nadácie, jednotlivci (5 subjektov)

_____ Sumarizácia čiastkových SWOT analýz (vytvorených jednotlivými expertami) ukázala výraznú prevahu spoločných znakov (prierezových vlastností) a menej špecifických vlastností pre jednotlivé oblasti. Prevažujúce spoločné znaky v slabých stránkach boli zároveň indikáciou pre zameranie tréningov v nasledujúcich fázach projektu.

20

1.2.3

Prieskum publika

_____ Tretím nástrojom výskumnej fázy bol prieskum publika. Prieskum bol realizovaný agentúrou FOCUS na základe dotazníka zostaveného expertným tímom. V rámci pravidelného omnibusového prieskumu bolo oslovených 132 respondentov zo Žilinského kraja. Vzorka bola reprezentatívna z hľadiska pohlavia, veku, vzdelania, príjmu a veľkosti sídla. Respondentom boli položené dve otázky¹²:

_____ Prečítajte si zoznam rôznych voľnočasových aktivít. Vyberte z nich tie aktivity, ktorým sa vy osobne vo svojom voľnom čase zvyknete venovať a následne ich zoradte do poradia, pričom začnite tou aktivitou, ktorú vykonávate vo svojom voľnom čase najradšej, pokračujte druhou najradšej vykonávanou aktivitou, potom treťou atď.

_____ Pri zostavovaní voľnočasových aktivít boli zámerne použité rôzne typy aktivít, vrátane sledovania TV, počúvania rádia, návštev plesov, diskoték, návštev hodov a vinobraní, atď. Rôznorodosť škály tak lepšie ukázala na tie kultúrne aktivity (ponúkané organizáciami v regióne), ktoré sú pre obyvateľov najdostupnejšie či najzaujímavejšie. Pri druhej otázke sme sa rozhodli pre stupnicu v škále 6 možností, aby sme sa vyhlili prevahe odpovedí „neviem“, t.j. strednej možnosti .

_____ Ako ste celkovo spokojný/-á s možnosťami kultúrneho využitia vo vašom okolí?

_____ Výskum priniesol mnohé zaujímavé zistenia:

_____ Ak sa zameriame na prvých päť aktivít v poradí, ktoré označili respondenti za najobľúbenejšie, môžeme vidieť, že najčastejšie spomenutou aktivitou zostáva sledovanie televízie. Tú na prvých päť miest zaradilo až 80% respondentov, ale druhou najčastejšie uvádzanou aktivitou je čítanie kníh. Až 59% respondentov uviedlo čítanie na prvých piatich miestach. Vlastnú tvorivosť uviedlo 41% respondentov na prvých piatich miestach. Nasledujú aktivity ako návšteva zábavných podujatí, pohostinstiev a večierkov, návšteva historických pamiatok, činnosť v klube alebo spolku, návšteva kina, návšteva jarmokov a vinobraní, surfovanie na internete. Menej sú uvádzané aktivity, ktoré ponúkajú kultúru vyššej hodnoty. Návštevu divadla uviedlo na prvých piatich miestach 11% respondentov, návštevu koncertov 10% respondentov, návštevu múzeí 7% a návštevu galérií 5% respondentov. Čiastočný vplyv na to samozrejme má skutočnosť, že sledovanie televízie a počúvanie rádia sú bežnejšie a viac frekventované aktivity.

_____ Respondenti v meste častejšie na prvých piatich miestach uviedli čítanie kníh, surfovanie na internete, činnosť v klube, návštevu divadla, koncertov, účasť na kurzoch a návštevu historických pamiatok. Respondenti na vidieku častejšie uvádzali na prvých piatich miestach sledovanie televízie, návštevu diskoték a plesov, zábavných podujatí, kina, pohostinstiev a zúčastňovanie sa na cirkevných aktivitách. Tento výsledok odráža skutočnosť, že respondenti v meste majú viac možností zúčastňovať sa týchto aktivít ako respondenti v menších obciach.

_____ Ženy častejšie ako muži uviedli na prvých piatich miestach čítanie kníh, počúvanie rádia, navštevovanie zábavných podujatí, divadla, kina, jarmokov a hodov a zúčastňovanie sa na súťažiach. Muži častejšie uvádzali aktivity v kluboch, surfovanie na internete, návštevu historických pamiatok a návštevu pohostinstiev.

_____ Mladší respondenti častejšie na prvé miesto uvádzali návštevu diskoték, zábav a plesov a surfovanie na internete. Stredná veková skupina častejšie ako ostatné vekové kategórie uvádzala vlastnú tvorivosť a čítanie kníh. Staršia generácia častejšie uprednostňuje pozeranie televízie a počúvanie rádia.

_____ Počúvanie rádia a sledovanie televízie častejšie na prvom mieste uvádzali respondenti žijúci v domácnosti s mesačným príjmom do 14-tisíc korún (pravdepodobne práve staršia generácia, dôchodcovia). Respondenti žijúci v domácnosti s mesačným príjmom nad 20-tisíc častejšie na prvé miesto uviedli surfovanie na internete a čítanie kníh.

_____ Celkovo bolo skôr nespokojných, nespokojných a veľmi nespokojných až 34% respondentov.

Viac nespokojní s možnosťami kultúrneho vyžitia sú muži, respondenti mladšej a strednej generácie a respondenti z domácností s príjmami nad 14-tisíc korún.

_____ Výsledky prieskumu publika poukazujú na možný potenciál budúceho publika a konzumentov kultúry a môžu byť užitočné na vytvorenie zaujímavejších, prítlačivých a kvalitných kultúrnych aktivít pre všetkých obyvateľov Žilinského kraja. Podrobnejšie výstupy výskumu sú dostupné na DVD, ktoré je prílohou tejto publikácie.

22

1.3

Participácia

_____ Na uplatnenie participatívneho princípu bolo veľmi dôležité zapojenie čo najviac subjektov do samotného procesu vytvárania modelu kultúrnej politiky. Za týmto účelom sme zrealizovali diskusie v jednotlivých regiónoch Žilinského kraja. K účasti na diskusií sme oslovili:

- _____ zástupcov kultúrnych organizácií (príspevkových, neziskových, súkromných),
- _____ poslancov regionálneho a miestneho zastupiteľstva,
- _____ starostov a primátorov miest a obcí,
- _____ pracovníkov odboru kultúry miest ŽSK,
- _____ aktivistov,
- _____ zástupcov MK SR,
- _____ administratívnych pracovníkov Odboru kultúry Úradu ŽSK,
- _____ organizácie a iniciatívy, ktoré pôsobia v iných oblastiach, ale majú blízko ku kultúre (napr. umelecké školy, centrá voľného času, komunity veriacich, regionálne rozvojové agentúry),
- _____ zástupcov médií.

_____ Zámerom pre organizovanie diskusií bolo získať podklady pre porovnanie vnímania rozvojových príležitostí a problémov v rámci celého kraja a snaha zamerať sa v jednotlivých regiónoch na hľadanie spoločných riešení. Zároveň sme chceli motivovať účastníkov k spolupráci na tvorbe spoločného dokumentu a porovnať charakteristiky jednotlivých regiónov (základné problémy, zainteresovaných ľudí a doterajšie riešenia).

_____ Pre ďalšie aktivity projektu tak diskusie pomohli identifikovať spolupracovníkov do ďalšieho procesu tvorby konceptu kultúrnej politiky, motivovať k účasti na vzdelávacej časti projektu. Tiež poskytli dôležité podklady pre určenie hlavných oblastí rozvoja a rozšírili projekt o informácie o existujúcich či pripravovaných koncepciách rozvoja kultúry na úrovni ich miest a obcí. Zameranie diskusií bolo podobné ako pri štruktúrovaných rozhovoroch a sledovali nasledujúce témy¹³:

1. Miesto kultúry v regióne (Aké miesto má kultúra v spoločnosti? Myslí sa na kultúru pri vytváraní strategických a rozvojových plánov?) Otázkami expertný tím sledoval začlenenie kultúry do rozvojových plánov na jednotlivých úrovniach rozvoja regiónu, vnímanie dôležitosti stratégie pre kultúru a vnímanie významu začlenenia kultúry do rozvojových plánov.

2. Záujem verejnosti o kultúrne dianie v regióne (Zaujímajú sa ľudia aktívne o kultúru? Aké percento navštevuje kultúrne akcie? Ktoré aktivity sú pre publikum najatraktívnejšie? Sú tieto aktivity potrebné a zmysluplné pre publikum aj z vášho pohľadu? Čo robíte pre získanie si diváka/návštevníka?) Expertný tím otázkou sledoval úroveň publika a kultúrny potenciál regiónu, programovanie aktivít, tiež úroveň PR a marketingu organizácií.

3. Spolupráca v oblasti kultúry v regióne (Osvedčila sa vám spolupráca/spoluorganizovanie kultúrnych aktivít? Máte dobré skúsenosti s medzinárodnou spolupracou?) Otázkou sme sledovali prepájanie jednotlivých aktivít, otvorenosť spolupracovať na dosiahnutí lepšieho efektu, snahu po spájaní aktivít rovnakého zamerania.

4. Financovanie kultúry v regióne (Vďaka akým finančným prostriedkom sa darí vašej organizácii? Co by Vám pomohlo zlepšiť, udržať alebo vyriešiť vašu finančnú situáciu?)

¹³ Sled jednotlivých okruhov diskusie bol vybraný zámerne. Umiestnením otázky financovania kultúry na záver sme sa chceli vyhnúť smerovaniu diskusie výlučne k nedostatku finančných prostriedkov v kultúre, ktoré však nie sú jediným problémom a často súvisia práve s nedostatkom iniciatív organizácií v oblastiach práce s publikom, prezentácie, spolupráce, atď.

Otázkou sme sledovali rôznorodosť využívaných a potenciálnych zdrojov financovania – predstavu ich ideálneho aj reálneho riešenia. Taktiež účastníci rozprávali o svojich skúsenostiach a návrhoch.

_____ Pomocou komplexnej databázy pripravenej v rámci projektu bol projektový tím schopný rozposlať pozvánky výraznému množstvu kultúrnych organizácií a individuálnym aktérom. Keďže zoznam potenciálnych účastníkov narastal, boli využité i osobné telefonáty, ktoré každému novému účastníkovi vysvetľovali zámery a dôležitosť vytvorenia novej spoločnej platformy pre kultúrnu politiku.

_____ Dôležitosť diskusií, ktoré priviedli k „spoločnému stolu“ viaceré typy subjektov aj jednotlivcov, bola vo všetkých piatich prípadoch viditeľná aj v spätných väzbách účastníkov. Tieto diskusie boli prvým stretnutím organizácií rôznej právnej formy na území regiónu. Jednotlivé postoje a príspevky k témam diskusií a rôzne skúsenosti organizácií boli inšpirujúce pre všetkých zúčastnených. Diskusie sa tak stali štartovacím bodom pre povzbudenie lídrov v oblasti kultúry k účasti na procese vypracovávaní modelu kultúrnej politiky pre Žilinský samosprávny kraj a tiež k ďalším pozitívnym krokom na podporu budúcej spolupráce subjektov rôzneho typu a zamerania.

_____ Zámer spoločného stretnutia „realizátorov“ kultúry i zástupcov decíznej sféry sa osvedčil. Stretnutia boli realizované v spolupráci s miestnymi samosprávami miest a už samotné diskusné príspevky naznačovali, že záujem miestnej samosprávy o použitie „princípu zdola“ pri vytváraní nových kultúrnych stratégií zarezonoval u oboch skupín.

_____ Závety diskusií boli podobné ako výstupy SWOT analýzy či štruktúrovaných rozhovorov. Témy záujmu verejnosti a spolupráce priniesli ďalšie postrehy, ktoré pomohli k presnejšej špecifikácii vzdelávacej časti projektu a naznačili potrebné kroky pri príprave dokumentu kultúrnej politiky. Diskusie zdôraznili potrebu vytvorenia nových aktivít, ktoré by zahrnuli diverzifikované typy inštitúcií. Ako vhodný nástroj sa často opakoval grantový systém otvorený pre rôzne typy subjektov. Účastníci taktiež poznamenali i potrebu šírenia „pozitívnych príkladov“ či vytvárania spoločného tlaku na rozhodovateľov a potreby vzájomnej spolupráce.

„Programom sa posilnilo aj vedomie o MVO pôsobiacich v regióne a podieľajúcich sa na kultúre ŽSK a aj inštitúcie v jeho právomoci otvorene začali diskutovať na tému zefektívnenia práce v oblasti kultúry. Úspešným

schválením dokumentu sa otvoria mnohé nové možnosti financovania kultúry aj pre MVO“.

(J. Jakubčíaková, účastníčka projektu, výkonná riaditeľka Komunitnej nadácie Liptov)

„Myslím si, že realizátorom projektu sa veľmi úspešne podarilo do projektu zapojiť väčšinu významných inštitúcií, organizácií ale i jednotlivcov, ktorí v žilinskom regióne kultúru buď tvoria, zúčastňujú sa na nej, chránia ju, sú za ňu zodpovední, chvália sa ňou, živia sa ňou, žijú ňou, jednoducho všetkých, čo majú s kultúrou niečo spoločné. Podarilo sa osloviť tých „správnych“ ľudí... Dôležité je, že tí, ktorí sa na projekte zúčastnili, sa môžu o svoje skúsenosti podeliť s ďalšími...“

(M. Chalupová, expert projektu/výkonná riaditeľka, Národný Trust, Bratislava)

Vzdelávanie

- Tréningové kurzy
- Semináre
- Konferencie
- Štúdijná cesta

_____ Po výskume, ďalším krokom v implementačnej fáze projektu bolo navrhnutie vzdelávacieho programu. Výstupy výskumu slúžili ako základná báza na vytvorenie vzdelávacích modelov v rámci programu. Modely reflektovali osobnú skúsenosť účastníkov rovnako ako výsledky diskusií v jednotlivých regiónoch. Základnou témou, ktorá rezonovala počas celého trvania vzdelávacieho cyklu, bola potreba ďalšieho vzdelávania v kultúrnom manažmente pre všetkých lídrov kultúrnych organizácií. Vzdelávací cyklus bol rozdelený na tréningy, semináre a konferencie a štúdijnú cestu.

Tréningy

_____ Expertný tím zvolil na začiatok vzdelávacieho programu tréningové kurzy. Pre tréningový model vzdelávania sa rozhodol expertný tím z dôvodu vhodnosti interaktívnej formy vzdelávania a možnosti práce jednotlivých účastníkov na vlastných projektoch. Tréningy boli otvorené pre všetky organizácie pôsobiace v oblasti kultúry v Žilinskom kraji. Na vedenie tréningov boli pozvaní odborníci v rôznych oblastiach kultúrneho manažmentu zo Slovenska, Maďarska a najmä z Holandska. Možnosti vzdelávania

sme ponúkli dvom cieľovým skupinám: riaditeľom kultúrnych organizácií a manažérom kultúrnych organizácií. Tréningy pre riaditeľov boli zamerané najmä na tie oblasti manažmentu, ktoré sú nevyhnutnými pre každého lídra inštitúcie: vedenie organizácie, komunikácia, strategické myslenie, finančné stratégie, kultúrna politika, regionálny rozvoj, spolupráca v rámci EÚ. Manažérom kultúrnych organizácií sme poskytli tematické okruhy zamerané na strategické plánovanie, finančný manažment, komunikačné schopnosti, získavanie finančných prostriedkov, rozvoj publika, písanie projektov.

_____ Účastníci tréningového vzdelávacieho cyklu získali know-how o tom, ako založiť vlastnú firemnú politiku/stratégiu, ako si osvojiť zručnosti a vedomosti, ktoré sú potrebné pre efektívny manažment inštitúcií. Taktiež im boli poskytnuté skúsenosti z prvej ruky a získali inšpirácie pre medzinárodnú spoluprácu, ktorá je dôležitá pre regionálny rozvoj. Všetci účastníci špeciálne ocenili komparáciu teórie a praxe, zhrnutie poznatkov, výmenu skúseností a konštruktívnu konfrontáciu názorov. Keďže zameranie tréningového procesu bolo interaktívne – okrem teoretických znalostí si účastníci precvičili svoje praktické zručnosti v jednotlivých oblastiach a zároveň získali množstvo praktických príkladových štúdií, ktoré môžu implementovať vo svojej práci.

„Projekt odhalil kultúrne aktivity či miesta, ktoré boli akoby schované, ale o ktorých by sa malo hovoriť, ktoré by sa mali verejnosti viacej prezentovať. Myslím si, že veľakrát bolo pre mnohých účastníkov projektu prekvapujúce, čo všetko sa deje v ich okolí..., aké zaujímavé kultúrne aktivity organizujú ich „susedia“ a čo všetko sa v ich regióne nachádza... Veľmi viditeľné to bolo napríklad pri tvorbe tzv. kultúrneho profilu regiónu. Ukázalo sa, že kultúrny profil, ktorý účastníci spoločne vytvorili, bol príjemným prekvapením takmer pre všetkých!“

anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

„Celkové hodnotenie tréningu môžem zhodnotiť veľmi pozitívne, dalo mi to veľmi veľa nových poznatkov, ktoré určite budem môcť využiť vo svojom doterajšom zamestnaní. Teším sa na budúce stretnutie.“

anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

„Tréning ma veľmi obohatil, rozšíril mi obzor vedomostí; veľmi vhodná bola práca v skupinkách – tvorivá práca“

anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

„Tréning bol na vysokej úrovni, pre mňa bol veľkým prínosom, poznatky sa dajú premietnuť na organizáciu a tým vylepšiť jej chod“
anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

„Veľké množstvo nových informácií na ten časový úsek“
anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

„Menším problémom bolo pre mňa to, že mi chýbalo akési lepšie prepojenie tímu expertov zo slovenskej strany s holandskými expertami na oblasť, za ktorú boli experti prizvaní – konkrétne mi chýbalo stretnutie a kontinuálna komunikácia s odborníkmi v oblasti kultúrneho dedičstva“
anonymný účastník tréningu (úryvok z odpovedí v dotazníku)

28

1.4.2

Semináre

_____ Popri tréningových kurzoch vzdelávací program zahŕňal semináre, ktoré reflektovali témy, ktoré sa najčastejšie objavovali vo výskumnej časti projektu ako potrebné na výmenu ideí – teda diskusie a debaty. Z týchto tém boli najdôležitejšie získavanie finančných prostriedkov a práca s publikom. Semináre boli otvorené všetkým záujemcom z oblasti umenia a kultúry, ale aj z iných, príbuzných oblastí.

Konferencia

_____ Konferencia „Kultúrna politika a regióny Slovenska“ bola koncipovaná ako zjednocujúca platforma pre kultúrne organizácie, kultúrnych administrátorov a decíznych zložiek. Jej cieľom bolo iniciovanie diskusie o dôležitosti kultúrnej politiky a nevyhnutnosti prepájania jej jednotlivých vrstiev (národnej, regionálnej, miestnej). Medzinárodná participácia na konferencii rozšírila vedomie o existencii projektu. V priebehu dvoch dní konferencie zazneli príspevky reflektujúce aktuálne témy vzťahujúce sa na tvorbu a implementáciu novej kultúrnej politiky na štátnej, regionálnej i miestnej úrovni, rovnako ako na prepojenia jednotlivých úrovní kultúrnej politiky.

_____ Ďalším aspektom konferencie bola prezentácia rôznych zaujímavých modelov kultúrnych a umeleckých aktivít zo Žilinského kraja a z európskych krajín, ktoré participovali na konferencii. Tieto modely reflektovali súčasnú spoločenskú situáciu a potreby verejnosti a niekoľko z nich bolo prezentovaných veľmi inovátivným spôsobom.

_____ Medzi najdiskutovanejšie témy konferencie patrili:

- _____ Rozličné vízie štátnej kultúrnej politiky, predovšetkým v oblasti legislatívy či funkčných a transparentných modelov financovania;
- _____ nevyhnutnosť synergie národnej, regionálnej a miestnej kultúrnej politiky (rozdelenie nastavení, mechanizmov a riešení);
- _____ potreba komunikácie medzi jednotlivými oblasťami umenia a kultúry, ale i hľadanie príležitostí na dialóg medzi kultúrnymi organizáciami a politikmi, zástupcami jednotlivých úrovní samospráv.

_____ Prezentácie inovatívnych riešení v oblasti umenia a kultúry slúžili ako inšpirácia pre viaceré kultúrne a umelecké inštitúcie. Tiež dokázali, že takýmto spôsobom možno iniciovať väčšiu participáciu verejnosti na kultúrnych aktivitách samotných, ale predovšetkým na zlepšení postavenia kultúry v rámci spoločensko-hospodárskeho rozvoja, v rámci obcí, miest či regiónov.

_____ Na konferencii bol prezentovaný dokument desiatich inovatívnych aktivít v oblasti kultúry v Žilinskom regióne, ktorý je súčasťou priloženého DVD.

„Nepotrebujeme len politiku kultúry, ale aj kultúru politiky – pretože len vo vzájomnom pôsobení a rešpektovaní osobitostí, možností a potrieb kultúry aj politiky môže vzniknúť efektívna kultúrna politika.“

„Kultúra prežije akéhokoľvek politika a politika prežije aj bez kultúry, no len spolu sa môžu postarať o to, aby každá z nich žila lepšie.“

M. Šmatlák (expert, Vysoká škola múzických umení, Bratislava)

_____ Konferencia bola úvodom k záverečnej časti projektu – tvorbe koncepcie kultúrnej politiky Žilinského samosprávneho kraja. Najzaujímavejšie príspevky konferencie sú dostupné na DVD, ktoré je prílohou tejto publikácie.

Študijná cesta

_____ Okrem spomenutých aktivít projekt zahŕňal aj študijnú cestu do Holandska. Zúčastnili sa jej tridsiati vybraní účastníci zo Slovenska: lídri v kultúre, rozhodovatelia a zástupcovia Úradu Žilinského samosprávneho kraja. Celkový zoznam účastníkov pozostával z riaditeľov a manažérov regionálnych a miestnych mimovládnych organizácií, kultúrnych organizácií v oblasti divadelného a výtvarného umenia (ako aj miestne kultúrne

strediská, knižnice, médiá) a členov regionálneho parlamentu ŽSK a kultúrnej komisie spolu s riaditeľom Úradu Žilinského samosprávneho kraja.

_____ Prostredníctvom návštev v rôznych holandských kultúrnych organizáciách získali slovenskí účastníci informácie z prvej ruky o holandských postupoch uplatňovaných v manažmente, organizácii a rozhodovacích procesoch v oblasti umenia a kultúry. Miestne a regionálne kultúrne politiky boli pre slovenských hostí motivujúce a zároveň inšpirujúce pre rozmýšľanie o spôsoboch, ako zlepšiť kultúrny manažment v ich vlastných organizáciách. Navyiac, zdieľanie holandského know-how a skúseností malo pozitívny vplyv na zástupcov zo Slovenska v inšpirácii a snahe vytvoriť a realizovať spoločnú kultúrnu politiku pre Žilinský kraj. Zároveň slovenskí účastníci získali nové kontakty pre budúcu spoluprácu s ich hosťiteľmi v Holandsku.

_____ Päťdňová cesta bola dobre organizovaná, aby uspokojila záujmy slovenských lídrov v kultúre ako aj rozhodovateľov. Skupina navštívila rôzne typy organizácií (neziskové, miestne aj regionálne organizácie, mestskú radnicu, knižnice ako aj súkromné organizácie), ktoré pôsobia v rozličných oblastiach kultúry – špeciálne v divadelnom a vizuálnom umení. Celkovo, slovenskí zástupcovia mali možnosť navštíviť 12 organizácií a zúčastniť sa 20 prezentácií o kultúrnej politike na miestnej, regionálnej aj štátnej úrovni a každodennej praxi a manažmente organizácií od holandských reprezentan-

tov projektov či inštitúcií. Väčšina prezentovaných organizácií sídlila mimo veľkých miest a centier Holandska, aby svojou veľkosťou, pozíciou a zameraním bola podobná profilu a kapacite kultúrnych organizácií v Žilinskom kraji.

Najčastejšie kladenými otázkami zo slovenskej strany boli tie, ktoré sa týkali financovania kultúry v Holandsku a dennodenného manažmentu organizácií (zahŕňujúc granty a fundraising vo všeobecnosti). Ďalšími častými témami v rámci diskusií boli: rozvoj publika, kultúrne partnerstvá, otázky o vzdelávaní a o udržiavaní kultúrnych organizácií.

_____ Veľmi dôležitým faktorom pri vytváraní konceptu kultúrnej politiky v Žilinskom kraji bola účasť zástupcov decíznej sféry a zástupcov Úradu Žilinského samosprávneho kraja v Holandsku a možnosť ukázať im procesy holandskej kultúrnej politiky v praxi. Tento aspekt napomáhal budúcemu formovaniu, rozhodovacím procesom aj implementácii kultúrnej politiky v Žilinskom kraji.

_____ Spätná väzba na študijnú cestu v Holandsku bola od účastníkov veľmi pozitívna. Slovenskí zástupcovia komentovali motiváciu a inšpiráciu, ktorú získali z prípadových štúdií prezentovaných v Holandsku, ako aj umožnenie kontinuálnej výmeny ideí, nápadov a kontaktov s ostatnými kole-

gami z ich oblasti záujmu a pôsobenia. Priamym dopadom tejto návštevy bolo fakt, že niektoré holandské nápady, skúsenosti inšpirovali slovenských lídrov k užšej spolupráci v rámci regiónov a k aktívnej role pri vytváraní nových kultúrnych a umeleckých projektov. Táto aktivizácia sa odzrkadlila v žiadostiach v rámci grantového programu na podporu spolupráce.

Spolupráca

_____ **Grantový program na podporu spolupráce** bol jedným z najdôležitejších nástrojov projektu k motivovaniu organizácií k tvorbe spoločných projektov a k iniciovaniu dlhodobejšej vzájomnej spolupráce. Vyhlásenie grantového programu nasledovalo po ukončení vzdelávacej časti projektu a po štúdiínej ceste do Holandského kráľovstva. Načasovanie grantového programu nebolo náhodné, ale počítalo s možnosťou implementácie získaných znalostí a zručností (projektového manažmentu), osobných skúseností, inšpirácií (cesta do Holandska), ale i zo získania osobných kontaktov a možností lepšieho vzájomného spoznania organizácií, ich činností a aktivít.

_____ Očakávaný efekt bol viditeľný v žiadostiach o granty a v samotných projektoch, ktoré boli podporené (spolu 11 projektov).

„Počas trojročného programu vznikali medzi účastníkmi silné partnerstvá, ktoré sa v súčasnosti púšťajú do viacerých spoločných projektov“
(J. Jakubčiaková, účastníčka projektu, výkonná riaditeľka Komunitnej nadácii Liptov)

_____ Sklamaním bola pre nás absencia projektov medzinárodnej spolupráce v rámci grantového programu. Zameranie programu bolo zámerne určené aj na podporu prípravy takýchto projektov (príprava projektovej dokumentácie a celková príprava medzinárodnej spolupráce je tou činnosťou organizácie, na ktorú sa len veľmi ťažko zhaňajú finančné prostriedky). Nezujem o tento druh podpory je možno dôsledkom ešte stále pretrvávajúcej obavy realizovať väčšie typy projektov, či neprekonanej jazykovej bariéry a s tým spojený nedostatok kontaktov v zahraničí.

Evaluácia

_____ Štruktúra a jednotlivé aktivity boli naprogramované k dosiahnutiu čiastkových cieľov projektu, ale zároveň smerovali k celkovému zámeru projektu. Ich štruktúra a zameranie sa vzájomne dopĺňali a prelínali, a preto ich

časová následnosť bola rôzna. Všetky aktivity realizované počas troch rokov projektu naplnili svoj cieľ, ale ich realizácia často spôsobila zdržanie, keďže sa ukázali mnohé problémy, ktoré bolo potrebné hlbšie analyzovať, či získať doplnujúce údaje. Takýmto problémom boli napríklad databázy kultúrnych organizácií. Išlo najmä o identifikáciu mimovládnych organizácií pôsobiacich v regióne ako aj identifikáciu skupiny nových prirodzených lídrov.

_____ Veľmi dobrým spojením sa ukázalo prepojenie vzdelávacej časti projektu: následnosť grantového programu po tréningoch, seminároch a študijnej ceste. Grantový program sa tak stal dôkazom úspešnosti vzdelávacej časti. Predložené projekty priamo reflektovali „holandské“ inšpirácie a ich forma a obsah dokazovali pozitívne pôsobenie vzdelávacieho procesu (napr. oblasti projektového manažmentu).

_____ Významným úspechom bolo zahájenie intenzívnejšej medzisektorovej spolupráce, ktoré bolo viditeľné vo viacerých rovinách:

- _____ priama vzájomná inšpirácia (pozitívnymi príkladmi),
- _____ záujem spoločne presadzovať kultúrne záujmy na úrovni samospráv (regionálnej i miestnej),
- _____ samotné navrhované nástroje v dokumente koncepcie kultúrnej politiky.

_____ V dôsledku tejto následnosti aktivít sa podarilo zostaviť funkčnú pracovnú skupinu, ktorej členovia presadzovali záujmy jednotlivých oblastí kultúry a právnej formy organizácií na vytváraní koncepcie kultúrnej politiky pre ŽSK.

„Skúsenosti, ktoré sme nadobudli počas troch rokov v školiacej a vzdelávacej fáze a následne počas tvorby dokumentu, sú nezaplatiteľné a pri uplatnení v praxi posunuli našu prácu o krok dopredu“

(J. Jakubčiaková, účastníčka projektu, výkonná riaditeľka Komunitnej nadácie Liptov)

Dokument kultúrnej politiky

Príprava

„Aj keď určite nie všetci sú zahľadení len do okruhu svojich problémov a poznajú situáciu v širšom kontexte, počas realizácie projektu sa zistilo, že veľakrát by bolo efektívnejšie riešiť niektoré podobné či spoločné problémy v spolupráci s rôznymi inými skupinami ľudí pracujúcich v rôznych oblastiach kultúry.“

M. Chalupová (expert projektu/výkonná riaditeľka, Národný Trust, Bratislava)

_____ Koncipovanie dokumentu kultúrnej politiky Žilinského samosprávneho kraja sa realizovalo v rámci pracovnej skupiny, vytvorenej zo zástupcov jednotlivých druhov kultúrnych organizácií v spolupráci s expertným tímom, administratívnymi pracovníkmi Odboru kultúry Úradu ŽSK a členmi komisie kultúry ŽSK.

_____ Pri práci vychádzala zo zdrojov a materiálov:

- _____ získaných výskumnou časťou projektu,
- _____ poskytnutých odborom kultúry,
- _____ poskytnutých miestnymi samosprávami,
- _____ z iných dostupných zdrojov.

_____ Súčasťou celého procesu boli dva workshopy za účasti členov holandského projektového tímu. Cieľom workshopov bolo vzájomné hľadanie takých nástrojov kultúrnej politiky, ktoré by viedli k naplneniu stanovenej vízie. Skúsenosti holandských expertov pomohli najmä vo forme praktických skúseností z implementačného procesu v nasledujúcich oblastiach:

- _____ Reštrukturalizácia štátnej administrácie
- _____ Rovnocenný náhľad na inštitúcie a iniciatívy
- _____ Možnosti financovania kultúrnych organizácií
- _____ Samoregulácia
- _____ Efektivita a vyhodnocovanie
- _____ Kreatívny priemysel
- _____ Vládna zodpovednosť

_____ Finálnou aktivitou projektu a celkovej prípravy stratégie bola organizácia konferencie **Regionálna kultúrna politika – podnety a prístupy k jej tvorbe**. Zámerom konferencie bolo prezentovať novokoncipovaný strategický dokument (celkový participatívny prístup, ktorým bol celý proces tvorby vedený) ako možný prostriedok regionálneho rozvoja, ktorý je otvorený aj ostatným krajom Slovenska. Na konferencii sa taktiež diskutovali možné prepojenia medzi regionálnymi a miestnymi stratégiami, ktoré by využívali nástroje navrhované v strategickom dokumente.

37

Strategický dokument

2.2

_____ Výsledný dokument regionálnej kultúrnej politiky pod názvom **Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji: Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry** vznikol ako výsledok spoločnej práce jednotlivých členov pracovnej skupiny. Dokument vychádzal z prieskumu a analýzy podmienok a potenciálu kultúry Žilinského kraja. Dokument zahŕňal nasledujúce oblasti týkajúce sa Žilinského kraja:

_____ historické, kultúrne a geografické osobitosti;
_____ kultúrne dedičstvo;

- _____ kultúrne aktivity regionálneho alebo nadregionálneho významu;
- _____ sociokultúrny potenciál ŽSK;
- _____ výsledky prieskumov – stav kultúry v ŽSK;
- _____ najvýraznejšie výhody a nevýhody zriaďovateľského vzťahu ŽSK ku kultúrnym organizáciám;
- _____ koncepcné nástroje kultúrnej politiky v Žilinskom samosprávnom kraji;
- _____ kultúra z pohľadu výkonu samosprávny a riadiacich činností ŽSK;
- _____ prehľad a obsahová rešerš všeobecne záväzných predpisov (nariadení) na úrovni ŽSK so vzťahom k oblasti kultúry;
- _____ najzávažnejšie okruhy problémov tvorcov a šíriteľov kultúry;
- _____ finančné zdroje na kultúrne aktivity a činnosti;
- _____ prehľad a stručné vyhodnotenie efektivity aktuálnych (aj čiastkových) nástrojov kultúrnej politiky uplatňovaných na úrovni ŽSK;
- _____ spolupráca ŽSK s mestami a obcami v oblasti kultúry;
- _____ financovanie kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji;
- _____ financovanie organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK;
- _____ financovanie ďalších kultúrnych aktivít a projektov z rozpočtu ŽSK;
- _____ financovanie kultúrnych aktivít z rozpočtu miest a obcí.

_____ Odporúčané nástroje kultúrnej politiky, ktoré sú súčasťou časti vízií kultúrnej politiky, nevychádzali z úpravy existujúcej situácie, ale priniesli opačný pohľad – od stanovenia vízie k postupnému zavádzaniu konkrétnym nástrojov na jej dosiahnutie.

Základnou zmenou uhlu pohľadu novej koncepcie je vnímanie a riešenie kultúry zo strany ŽSK: „Je jednou z najpotrebnejších vecí začať riešiť kultúru v kraji ako celok, a nielen čiastočne reformovať riadiace vzťahy k inštitúciami v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK.“¹⁴

_____ Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry – Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji

_____ Koncepcia prináša množstvo významných odporúčaní a návrhov akými sú:

- _____ kontraktové financovanie organizácií;
- _____ vytvorenie nezávislého grantového programu;
- _____ vytvorenie Rady kultúry ako spoločnej odbornej platformy;
- _____ zvyšovanie profesionality ľudských zdrojov v kultúre;
- _____ podpora partnerstiev, spolupráce a vzájomného dialógu.

_____ Prijatie predkladaného dokumentu orgánmi Žilinského samosprávneho kraja a realizácia zásad aj východísk obsiahnutých v dokumente môžu byť zároveň modelom alebo inšpiráciou pre vypracovanie a schválenie podobných koncepčných dokumentov aj v iných samosprávnych krajoch Slovenskej republiky. Pri postupnom prechode rozhodovacích kompetencií aj časti verejných finančných zdrojov z centrálnej štátnej úrovne na úroveň regionálnych a miestnych samospráv má prijatie predkladaného dokumentu dôležitý význam aj z hľadiska ďalšieho rozvoja kultúry v celej Slovenskej republike. Väčšina kultúrnych inštitúcií, ako aj výrazná väčšina kultúrnych aktivít existuje a realizuje sa na regionálnej, resp. na miestnej úrovni. Aj preto je dôležité a pre budúcnosť kultúry na Slovensku nevyhnutné, aby sa práve na týchto úrovniach prijali a realizovali také systémové opatrenia a riešenia, ktoré budú môcť následne vytvoriť vzájomne koordinovaný a zároveň miestne či regionálne špecifický systém kultúrnej politiky v Slovenskej republike.

_____ Proces vytvárania a etablovania takéhoto systému je však potrebný najmä „zdola“ – t.j. z priestoru, kde väčšina kultúrnych aktivít aj hodnôt vzniká a existuje v spoločenskej komunikácii i v spôsobe uchovávaní a šírenia týchto hodnôt. V potrebnej koordinácii zásad, nástrojov a exekutívnych aktivít kultúrnej politiky medzi centrálnou, krajskou a miestnou úrovňou verejnej správy je práve samosprávny kraj tou úrovňou, ktorá môže tento proces koordinácie účelne a efektívne iniciovať. Samosprávny kraj môže pôsobiť ako vhodná platforma medzi „veľkou“ a miestnou kultúrou či ako priestor na pomedzí centrálného a miestneho rozhodovania v správe vecí verejných.

„Verím, že za 10 rokov bude v žilinskom regióne situácia v kultúre priaznivejšia ako teraz. Pomôcť tomu môže aj implemetácia výsledkov projektu. Nielen samotný dokument kultúrnej politiky, ale najmä vznikajúca sieť spolupracujú-

cich inštitúcií, ktoré budú svoje aktivity koordinovať a vzájomne sa informovať a pomáhať si, môže situáciu v kultúre v tomto regióne výrazne zlepšiť. Dostupnosť kultúry, jej rozmanitosť sa môže zvýšiť nielen zlepšením sociálno-ekonomických podmienok v žilinskom regióne, ale aj efektívnejšou spoluprácou existujúcich a novoznikajúcich subjektov, systematickými inštitucionálnymi zmenami a vyššou odbornosťou a motivovanosťou ľudí pracujúcich v oblasti kultúry. Podobné projekty by sa určite mohli realizovať vo všetkých ostatných regiónoch Slovenska!“

M. Chalupová (expert projektu/výkonná riaditeľka, Národný Trust, Bratislava).

Výsledky projektu

Prezentácia projektových výstupov

_____ Projekt „Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu” priniesol:

- _____ vytvorenie dokumentu koncepcie kultúrnej politiky pre Žilinský kraj,
- _____ vznik fungujúcej kultúrnej siete najvyšších reprezentantov verejnej správy, organizácií a jednotlivcov (umelcov/profesionálov),
- _____ vytvorenie metodologického materiálu (prípadovej štúdie), zameranej na zostavenie regionálnej kultúrnej politiky a vypracovanie jej realizačných nástrojov, ktoré môžu slúžiť i pre ostatné regióny na Slovensku.

_____ Jednotlivé časti procesu, ktoré viedli k spomenutým výstupom, priniesli i veľa menších výsledkov, ktoré boli priebežne prezentované rôznymi spôsobmi pre jednotlivé cieľové skupiny:

- _____ miestne médiá (TV, rozhlas, tlač);
- _____ web stránky organizátorov a partnerov;
- _____ konferencie, semináre, tréningy;
- _____ otvorené diskusie;
- _____ pracovné skupiny;
- _____ individuálne e-maily, telefonáty.

_____ Začiatku novej projektovej fázy predchádzalo zhrnutie predchádzajúceho priebehu projektu – procesov, cieľov a dosiahnutých výsledkov. Počas celého procesu miestne médiá pravidelne informovali (najmä obyvatel'ov regiónu) o jednotlivých krokoch projektu.

_____ **Uvodná prezentácia** bola zameraná na:

- _____ posilnenie spolupráce N – CSU, ECF, ŽSK a ďalších partnerov;
- _____ vysvetľovanie zámerov a cieľov projektu;

- ██████████ zdôrazňovanie úlohy a dôležitosti participatívneho prístupu;
- ██████████ vysvetľovanie dôležitosti a jedinečnosti projektu.

_____ V tejto fáze organizátori využívali najmä miestne médiá (TV, rozhlas, tlač), príležitostné prezentácie, individuálne stretnutia a osobné telefonáty. Dôležitými informačnými kanálmi boli i otvorené diskusie v jednotlivých regiónoch.

_____ **Výskumná fáza** projektu potvrdila obrovský kultúrny potenciál regiónu. Výsledky mapovania kultúrneho potenciálu sa stali základom pre následné pripravenie vzdelávacej časti projektu a platformou pre rozvoj strategického dokumentu. V tejto fáze sa komunikovanie a prezentovanie vzdelávacej časti projektu realizovalo prostredníctvom pozvánok na semináre, tréningy a konferencie. Pozvánky boli distribuované na základe novovytvorenej databázy organizácií a jednotlivcov pôsobiacich v Žilinskom kraji. Databáza obsahuje:

- ██████████ kontakty kultúrnych organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK (23),
- ██████████ kontakty kultúrnych organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti miest a obcí (30),
- ██████████ informácie o pravidelných kultúrnych aktivitách v regióne,
- ██████████ kontakty amatérskych organizácií a ich aktivít (120).

_____ Medzinárodná konferencia „Kultúrna politika a regióny Slovenska“ (Žilina, 24. – 25. 10, 2006) bola prvou svojho druhu na Slovensku. Pre 60 účastníkov, vrátane reprezentantov iných samosprávnych krajov, priniesla 17 príspevkov, ktoré sa dotýkali relevantných tém z oblasti tvorby a implementácie kultúrnej politiky, verejnej správy. Konferencia bola strategickým prezentačným nástrojom, nakoľko priniesla výsledky výskumnej vzdelávacej časti. Taktiež vyzdvihla dôležitosť a nevyhnutnosť kultúrnej politiky na všetkých úrovniach. Motivovala predstaviteľov miestnych samospráv k aktívnemu prístupu k tvorbe kultúrnej politiky. Konferencia tiež pritiahla záujem miestnych médií.

_____ **Vzdelávacia časť** projektu spojila množstvo lídrov v oblasti kultúry a zástupcov decíznej sféry zo Žilinského kraja. Výsledky tréningov, seminárov a študijnej cesty boli prezentované prostredníctvom:

- individuálnych skúseností – články v novinách;
- všeobecných informácií o výstupoch projektu v regionálnej TV a rádiu;
- prezentácie celého procesu Komisii kultúry ŽSK;
- množstva prezentácií pre miestne samosprávy.

_____ Grantový program zameraný na spoluprácu bol prezentovaný samostatne. Spoločne so študijnou cestou do Holandska to bola najdôležitejšia aktivita zameraná na podporu spolupráce. Grantová výzva bola adresovaná prostredníctvom miestnych médií, web stránky N – CSU, ŽSK a iných partnerských organizácií.

_____ **Záverečné výstupy** projektu sprostredkované nielen prostredníctvom miestnych médií (TV, rádio, tlač), ale i regionálnych a národných (rádio, TV) a iných iniciatív. Predstavitelia ŽSK a kultúrnych organizácií zohrali aktívnu úlohu v šírení informácií o výstupoch projektu. Konferencia „Regionálna kultúrna politika – podnety a prístupy k jej tvorbe“ (25. 10. 2007, Žilina) bola poslednou aktivitou pred schvaľovaním dokumentu Zastupiteľstvom Úradu ŽSK. Konferencia vytvorila fórum na prezentovanie vytvoreného dokumentu stratégie rozvoja kultúry ŽSK a následnú diskusiu najmä pre poslancov zastupiteľstva Úradu ŽSK, predstaviteľov miestnych samospráv a pre predstaviteľov iných samosprávnych krajov na Slovensku. Špeciálnou prezentáciou projektu je prípadová štúdia o projekte, ktorá je súčasťou materiálu Stratégie rozvoja regionálnej kultúry pripravovaného Ministerstvom kultúry SR.

Epilóg

Pohľad späť z Amsterdamu na Žilinu

Cas Smithuijsen
 Riaditeľ Boekman Foundation
 Amsterdam, Holandsko

Uvod

_____ V roku 2004 ukončila Boekman Foundation svoju spoluprácu s European Cultural Foundation (ECF) na veľkom projekte v juhovýchodnej Európe. Výstupom projektu bola publikácia opisujúca proces premeny kultúrnej politiky v niektorých krajinách tohto regiónu.¹⁵ O niečo neskôr nás ECF oslovila s ponukou zúčastniť sa na ďalšom projekte. Tentoraz išlo o projekt s názvom **Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu**, ktorý bol z väčšej časti financovaný holandským Ministerstvom zahraničných vecí. Je samozrejmé, že sme o túto spoluprácu prejavili záujem, pretože sme chceli získať nové skúsenosti s procesom decentralizácie kultúrnej politiky v juhovýchodnej Európe a s rozvojom interaktivity v oblasti tvorby kultúrnej politiky, ktorá sa tu postupne vytvárala.

_____ Tento list je rozdelený do troch častí, prvá opisuje charakter príspevku Boekman Foundation, druhá hodnotí priebeh a výsledok projektu a tretia sa zaoberá dôležitosťou projektu pre Európu.

Príspevok Boekman Foundation

Náš príspevok k projektu Amsterdam – Žilina zahŕňa nasledujúce prvky:

_____ podeliť sa o skúsenosti s tvorbou politiky na medzinárodnej úrovni s ľuďmi na Slovensku. Väčšina týchto skúseností pochádza z našej účasti na tvorbe a aktualizácii údajov pre európsku databázu národných kultúrnych politík, ktorú zostavuje výskumný ústav kultúrnej politiky Ericarts v Bonne pod záštitou Rady Európy;

¹⁵ _____ Hanneoes Weeda, Corina Şuteu, Cas Smithuijsen (ed.): The arts, politics and change. Participative Cultural Policy making in South East Europe, Boekmanstudies, Amsterdam, 2005

fungovať ako partner v diskusiách a pri vypracúvaní cieľov (záverov) a logistiky (prostriedkov) konceptu kultúrnej politiky na základe opisu situácie v tejto oblasti v Holandsku.¹⁶ Špeciálna pozornosť bola venovaná tzv. holandskému modelu: pravidelné (každé štyri roky) hodnotenie všetkých dotácií, ktoré kultúrnym inštitúciám a iniciatívam poskytlí tri úrovne holandskej vlády: štát, provincie a samosprávne obce;

pomáhať pri vypracúvaní databázy dokumentov o kultúrnej politike. Počas realizácie projektu knižnica Boekman Foundation zozbierala výber dokumentov, prevažne v elektronickej forme, ktoré majú slúžiť ako základná literatúra;

informovať slovenských organizátorov projektu o odlišných aspektoch a sektoroch kultúrneho systému v Holandsku. Pozornosť sa sústredila najmä na holandský systém verejných knižníc, s ktorým sme slovenských partnerov oboznámili prostredníctvom dvoch príspevkov prezentovaných na každoročnom stretnutí slovenských knihovníkov, ktoré zorganizovala verejná knižnica v Žiline 29. marca 2007;

systematickejšie sa zamyslieť nad scenármi týkajúcimi sa preformulovania národnej kultúrnej politiky na Slovensku vo svetle pripravovanej regionalizácie.

Priebeh projektu a jeho výsledky

Všetky stretnutia, na ktorých sme sa v rámci projektu zúčastnili, boli dôkladne pripravené a profesionálne prezentované. Účastníci sa aktívne zapájali, boli pripravení vymieňať si skúsenosti a vízie a boli otvorení návrhom na inovácie a nové formy spolupráce. Bola tu, samozrejme, určitá jazyková bariéra, ale tlmočníci zvládli svoju prácu vynikajúco. Navyše, väčšina účastníkov pasívne ovládala anglický jazyk. Ďalším občasným problémom bola rovnováha medzi informáciami z konkrétnej oblasti alebo odvetvia kultúry na jednej strane a všeobecnejšími informáciami o kultúrnej politike na strane druhej. Diskusia sa musela prídžhať všeobecných tém a postupov,

¹⁶ Pre základné informácie o holandskom kultúrnom systéme pozri: Hanneloes Weeda, Cas Smithuisen (ed.): Cultural Policy in the Netherlands, Boekmanstudies, Amsterdam, 2006

ale bolo by rozumné vypracovať metódy prísunu dodatočných informácií, ktoré podporujú, prípadne ilustrujú tieto témy a postupy.¹⁷

_____ Jednotlivé fázy projektu na seba logicky nadväzovali. Angažovanosť jednotlivcov bola od začiatku až do konca na značne vysokej úrovni. Zásadne prvky agendy boli: (1) zmapovanie súčasnej situácie; (2) výskum a zisťovanie faktov; a (3) kolektívne stanovenie cieľov politiky a spôsobu ich realizácie. V priebehu projektu sa ťažisko postupne presunulo od bežných tém riadenia organizácie a získavania prostriedkov smerom k naliehajším témam kultúrnej politiky, ku ktorým patria: (a) zvyšovanie diváckej účasti; (b) zviditeľňovanie umeleckých pokladov a kultúrnych možností, (c) posudzovanie prvkov regionálnej identity, (d) vytváranie silných spoločenských a politických väzieb s umením a kultúrou a (e) snaha o zabezpečenie finančných prostriedkov. Skutočnosť, že regionálny parlament schválil model regionálnej kultúrnej politiky, môže byť nepochybne považovaná za výsledok dôkladnej prípravy a načasovania projektu.

Dôležitosť projektu v európskom kontexte

_____ Organizátori projektu môžu dosiahnuté výsledky označiť ako priaznivé pre svoju národnú politickú a kultúrnu situáciu. Výsledky výskumu zverejnené v záverečnej správe **Kultúrna politika od Amsterdamu po Žilinu** sú však zaujímavé aj pre medzinárodnú komunitu kultúrnych výskumných pracovníkov a tvorcov politiky. Výskumná správa napríklad ukazuje rozdiel medzi vidiekom a mestami, pokiaľ ide o účasť na kultúrnom živote a životný štýl, čo sa javí ako „európska“ charakteristická črta. Výskumná správa tiež otvára možnosť výmeny informácií a vízií v medzinárodnej komunite výskumných pracovníkov, zaoberajúcich sa kultúrnou politikou.

_____ Pozitívne vzájomné pôsobenie budovania regiónu a inovácie kultúrnej politiky nevytvorilo iba novú situáciu v žilinskom regióne, ale bolo tiež impulzom pre ostatné časti Slovenska, aby zväzili nasledovanie tohto príkladu. Nová situácia však má aj medzinárodný význam, pretože Žilinský kraj sa rozvíja aj ako euroregión. Otázkou je, či tento euroregión bude profitovať z novej situácie – aj z hľadiska umenia a kultúry – získaním väčšej politickej nezávislosti. Zvýši sa spoločenská a politická angažovanosť vo všetkých častiach regiónu, keď sa scenár kultúrnej regionálnej samosprávy

¹⁷ Problémy týkajúce sa verejných knižníc sa zásadne odlišujú od problémov týkajúcich sa múzeí, orchestrov a výtvarníkov na voľnej nohe. Každý odborník v oblasti kultúrnej politiky by mal mať k dispozícii stručný prehľad základných charakteristík všetkých odvetví kultúry.

stal skutočnosťou? Je jasné, že Európa už čoskoro začne profitovať z vedomostí a skúseností zhromaždených v ostatnej dobe na Slovensku. Preto je dôležité, aby sa informácie aj naďalej šírili za hranice regiónu. Bolo by vhodné, aby boli k dispozícii dôležité dokumenty a číselné údaje, najlepšie v dokumentačnom centre (napr. ako časť univerzity), ktoré by komunikovalo s príslušnými aktérmi na Slovensku aj v zahraničí.

Záver

_____ Z predchádzajúcich projektov iniciovaných ECF sme sa dozvedeli, že decentralizácia môže definitívne poskytnúť nové perspektívy pre národné modely kultúrnej politiky. Prepracované rozdelenie práce a zodpovednosti medzi národné vlády, regióny a samosprávne obce zlepšuje kvalitu riadenia vecí verejných a zároveň umožňuje kultúrnym inštitúciám rozvíjať sa. V juhovýchodnej Európe sa potvrdilo, že reforma verejnej správy so sebou prináša väčšiu interakciu medzi politikmi a kultúrnymi pracovníkmi. Svedkom podobných zmien v umení a politike sme boli aj na Slovensku.

_____ Stretli sme sa tiež s dobre vyváženým prostredím pre naše odborné činnosti. Vďaka profesionálnej úrovni a uvoľnenej a priateľskej atmosfére, ktorú medzi sebou vytvorili účastníci projektu, sme nikdy nemali pocit, že vyrušujeme, alebo že naša prítomnosť narúša proces zmeny a inovácie. Naša úloha v tomto projekte nám bola jasná od samého začiatku – mali sme dopĺňať myšlienky a nápady, ktoré sa rodili v hlavách slovenských organizátorov. V skutočnosti to boli skôr uvážlivé dodatky ako drastické korekcie, ale predsa len dodatky, ktoré všetci pocítovali ako podstatné pre vypracovanie vízií a nástrojov.

_____ Úspešné ukončenie projektu je za nami a my sa musíme sústrediť na udržateľnosť novovzniknutej situácie v žilinskom regióne. Udržateľnosť však bude zaručená iba v prípade, že úsilie vynaložené počas projektu bude pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Všetky zainteresované strany musia udržiavať partnerstvá, ktoré vytvorili, a uchovať si tímového ducha. Každý musí hájiť vlastné záujmy, ale treba mať na pamäti, že individuálne záujmy politikov, tvorcov politiky a kultúrnych pracovníkov sú vzájomne úzko prepojené. Nový kultúrny žilinský región je vybudovaný na vzájomnej dôvere. Ak sa na to zabudne, zrúti sa.

Amsterdam 13. marca 2008